

svet na zapadu, a ljubav se nikad nepretvara u razvrat. Porodična veza i opštinska uzajamnost ogradila je svaku ličnost od krajnjih društvenih bolesti, kojima podleže radenički svet na zapadu. Ova uzajamnost u celoj opštini ogleda se u svakidanjem životu, kao i u poljskim radovima. Ako se kome rodi dete u kući nose mu prijatelji i poznanici "povojnicu" - to je prva pomoć, koju prijateljska ljubav u opštini čini svom novom članu, ako se ko ženi svatovi obično donesu kao "uzdarje" sve pokućanstvo novom bračnom paru. Taj se običaj bio zadržao do skora i po varošima. Ako je ko bolestan donose mu "ponude". U slučaju kad je glava porodice ili neki glavni radnik duže bolestan, rodbina i komšije smatraju za dužnost da kućnoj čeljadi pomognu da posvršuje sve poljske radove; a u slučaju kad u nečijoj kući ostanu samorana siročad, rođaci, kumovi pa i same komšije uzimlju ih kao svoju decu. Ova uzajamna pomoć sviju i svakome izumire, čim se raskinu patrijarhalni odnošaji u društvu. Sam način življenja u društvu, gde je dovršena "podela rada", ne dozvoljava ovako pomaganje, gde se iste žrtvovanje vremena i rada.

Ljubav porodična vaspitava plemenitost osećanja u čoveku. Kad čovek nije samoran u svetu, kad ima nekoga, koji ga vole i koga on vole - tada je svakome život miliji i potpuniji. Bratska pomoć i ljubav prijatelja i poznanika još više širi i krepí ova osećanja u čoveku. To je uzrok što je u srpskom narodu i pod najvećim pritiskom pod Turcima sačuvana pojezija u životu, u radu i običajima, - pojezija sreće i zadovoljstva kakve nema u slobodnoj Srbiji. Srpske slave, zavetine, svadbe, sela, poljski radovi pa često i svakidani kućevni poslovi, začinjani su pesmom i veseljem. Takva je snaga porodične ljubavi i opštinske uzajamnosti u patrijarhalnom društvu.

Usamljenost i samoranost u svetu, najviše moralno ubija radenički svet na zapadu, i on traži danas da družinama za "uzajamno pomaganje", "za obaveštavanje" i drugim srestvima nadoknadi zajednicu koja je pala sa propašću patrijarhalnog života.

Samo raznorodno zanimanje u seoskoj zadruzi čini, te je radnik u njoj vedriji, razboritiji i energičniji, no onaj radnik koji je prikovan sve za jedan posao. Ništa tako ne ubija volju za rad i preduzimački duh, ne zatupljuje um čovekov, kao neprskidni rad jednog istog posla. Jedan od najvažnijih zakiteva suvremene društvene nauke: da se svaki radnik zanima raznolikim poslom - postignut je u seljačkoj zadruzi. Za to poljski radnik i kod najvećeg tereta, ne može nikad da se pretvori, u tupi, neosetljivi alat ili sastavni deo mašine, kao što se veoma često dešava sa radnikom na zapadu. Sirotinja i rđav život u zadruzi dolazi od neznanja i